

A VÉN CIGÁNY

Beszélgetés öreg Berkes Bélával,
császárok, királyok, szép asszonyok
híres primásával

— Az Est tudósítójától —

Eleven fekete bogár a két szeme a betegsárga, sovány arcában, valamikor barna szőghaja bizony megfehéredett, ki is hullott, a képe borostás, a keze reszketős, a hangja öreg, ahogyan itt ül velem a kávéház kis márványasztalánál. Hetvenhárom éves az

öreg Berkes Béla,

császárok, királyok, híres mágnások és szépséges dámák kedves cigánya. Itt ül a vén cigány és visszanez a multba. Visszanez és mesél.

1861 november 13-án született a Monor melletti Uri községben. Már az édesapja, a híres Berkes Lajos, előbb Nógrád megyében volt az urak cigánya, aztán Pesten a mágnásoké. Híres primás volt Berkes Lajos, Brahms nagyon, de nagyon sok motívumát tőle vette-kapta. Az elsőszülött Béla gyerek

örökölte édesapja nagy tehetségét.

A süvölvény Béla gyereket már ismerik az Országos Kaszinó, a Nemzeti Kaszinó, a Park Klub urai is és amikor a párizsi világiállításra kiviszik Berkes Lajos bandáját, 1878-ban, Béla az apjával megy. Világnépszerűség a világiállítás magyar csárdája, ahol Berkes Lajos bandája muzsikál.

— Kint Párizsban tüntem fel aztán — néz vissza a ködös multba a vén cigány. — Az édesapám délelőtt muzsikált, én meg délután és este. Micsoda internacionális hercegek hallgatták a muzsikámat! Radzimir herceg, Hohenlohe herceg, Rohan herceg és ezek a nagyságok estéről-estére megrendeltek opera után.

Sándor nagyherceg, a gavallér

Híres párizsi nagy kávéházak képe tűnik fel a vén cigány szavaiban, mulatós éjszakák, pénzhullás.

— Egy nap táviratot kapott Pestről az édesapám, — meséli tovább Berkes Béla — hogy szegény édesanyám halálán van. Velem nem tudatta, hazautazott. Magamra maradtam a bandával és jön másnap délelőtt Batthyány Elemér, hogy estére legyek a Chateau Madridban, Miklós orosz trónörökös édesapja,

Sándor nagyherceg akar minket meghallgatni.

— Mi kihuzakodtunk, fekete pantallóban, fehér selyemmellényben, sujtásos kék atillánkban és ahogy egy pár nótát elrángattunk, jön ám hozzám Batthyány Elemér, hogy a fenséges úr várakozáson feül meg van elégedve, itt marad még tizenegy napig Párizsban és ez alatt a tizenegy nap alatt minden este éjjelkor, opera után, neki fogok játszani. Minden éjjel más és más kávéházban vigadoztunk. De mekkora gavallér volt! Minden áldott este egy borítékban

2000 rubelt tett le a cimbalomra.

Nagy, erős, óriás ember volt, egy este elragadtatásban, amikor valami szépet muzsikálhattam, odalépett hozzám,

felkapott a két vállamnál

és úgy mutogatott a jókedvű hölgyeknek.

— Vajjon gondolnak-e még rám a híres párizsi szeparék fiatalai? ... Mi történt azzal az operaszínésznővel,

aki éjszakáról éjszakára sirt és kacagott a muzsikám hallatára, akit

Franciaország pacsirtájának

neveztek? A gyönyörűséges teremtés belém bolondult, mert egy hajnalon odaszaladt hozzám és magához rántott. Szegénylős fiatal gyerek voltam akkor még,

úgy megrémültem, hogy kiszaladtam.

Beszél, beszél a vén cigány, emlékei lóháton kergetik egymást. Ki előbbre kerül, ki hátramarad. Megnyílik a Hungária, báró Splényi Ödön meghívja az Országos Kaszinóba, az 1873-as bécsi világiállításán már nagyokat mulat a walesi herceg, a későbbi Edward király. A kis Béla akkor még iskolásgyerek.

A walesi herceg minden nótát megköszön

— 1880-ban már Londonban muzsikáltam. Hol a Hotel Savoyban, hol a Cecilben. A Batthyány Elemér, Károlyi Pisták, Erdődy Györgyök után Londonban a lordok kedvence lettem és mennyire a szívemhez nőttem a walesi hercegnek! Ismerték muzsikámat a Rothschildok palotái is, Rothschild Náthán, Ferdinánd, Alfréd, Leopold csak az én muzsikámra volt szomjas és

a walesi herceg számontartotta, esténként melyik palotában vagyok,

mindenütt felkeresett. Nem dicsekvés-kép mondom, de mindig olyan szépen mosolygott rám és parolázott és minden nótámat

mindig megköszönte.

Nem zavarom a vén cigányt emlékezéseiben, amint a mult mesgyéjén sétálgat, előre-hátra, évek árkaikat átugrálva.

Fiúmében megjelenik az angol flotta. Gróf Nákó Sándor, a fiúmei kormányzó, Berkes Béla muzsikájára vigadoznak az angolok, távirat jön gróf Szapáry Páltól, az Országos Kaszinóból, hogy a Béla cigány hagyjon ott csapot-papot és az első vonattal siessen Marienbadba, a Hotel Weimarba, ahol Edward angol király várja. Berkes Lajos nem mehet Marienbadba, nem hagyhatja ott a kormányzó palotát, elküldi hát ő is a fiát, az akkor 16 éves kis Bélát. A kis primás tökéletesen helyettesíteni tudja apját az angol királynál.

Régi, igaz gavallérok alakja tűnik fel a kis kávéházi asztal mellett a vén cigány emlékezéseiben. Könnyes a két fekete bogárszem a sápadt öreg arcban.

— Szemere Miklós kétszer vitt el magával Rómába, no és az Odescalchi Géza kegyelmes úr, az Andrássy Géza

kegyelmes, a Károlyi László kegyelmes, felejtethetetlen Károlyi Pista, ők voltak az igazi nagy gavallérok. Ők tudtak élni, ők ismerték az igazi magas nivójú életet, gróf Csekonics Gyula, Széchenyi László, Hunyadi László, Cziráky László, Sigray Antal, Cziráky József, Cziráky György, Nádasdy Tamás, Esterházy Pál, Esterházy Alajos, Wenckheim László, József, Pál, ezek a fiatalabbak is ismerték akkoriban az élet tejfölet.

No és az akkori híres szépasszonyok, grófnők, hercegnők, primadonnák, akik, ha kedvük tartotta, csak intettek egyet és vitettek fel Bécsbe.

Nikolajevics Nikoláj zokog

No és ne feledjük, kétszer is voltam Szentpéterváron 92-ben és 93-ban, bent muzsikáltam a cári palotában a cári családnak, nem egyszer állandó vendége voltam a nagyhercegek palotáinak, a szentpétervári diplomatáknak, én muzsikáltam Umberto olasz királynak is Rómában az ezüstlakodalmán. Nem lehet azt elfelejteni, hogy

Nikolajevics Nikoláj nagyherceg úgy zokogott, mint egy gyerek,

amikor a szomorúakat muzsikáltam neki. Szép magyar szomorúságokat és hogy perdült táncra palotája nagy ebédelőjében, amikor rázendítettem a vídám bakaságokra. Egyszer ott muzsikáltak a Nikoláj nagyhercegnél; Esterházy Pál kegyelmes úr akkor Szentpéterváron követségi tanácsos volt, sok vendég, csupa nagy úr és egy szépséges teremts az asztalfőn. Nem feleség, azt mingyárt láttam. Muzsikálunk, muzsikálunk, egyszer csak felkel a szépség, mellém sedere-dik és a fülembe súgja: »Csak egy kislány van a világon!« Hát így tudtam meg, hogy

magyar lány volt a lelkem,

később pesti asszony lett belőle, egy dzsentrí úr felesége. Karagyorgyevec Péter, a szerb trónkövetelő, a későbbi Petár király, akkor ezredtulajdonos volt Pétervárott. De sokszor muzsikáltam neki is. A pétervári mulatók sokat tudnának mesélni arról, hogyan vigadoztunk mi a reggeli órákban együtt a későbbi szerb királlyal, aki egyszer átölelt és a fülembe súgta:

— Berkes, én leszen még Szerbia királya, meglátsz.

— Magyarul beszélgetett velem Petár.

Róma, Párizs, London, Szentpétervár emlékei mellett a vén cigány legnagyobb öröme, hogy ő volt Ferenc József kedvenc primása. És Erzsébet királyné és Rudolf trónörökösé. Ferenc József nemességi is adott Berkes Bélának Cserhádi előnévvel és gróf Hederváry Károly felterjesztésére, Pálffy Miklós főudvarmester ajánlására

udvari zenészének is kinevezette.

A budai és bécsi udvari bálók primása Berkes Béla volt, sokszor muzsikált kint Gödöllőn is.

Ferenc József veri a taktust

Mondom:

— Ugy-e Erzsébet királynénak a »Lehullott a rezgő nyárfa levele« volt a kedves nótája.

Felmordul az öreg cigány:

— Hazugság! Erzsébet királynénak sohse volt ez a nóta a kedves nótája,

mert

a királyné kedves nótája a füredi emlék volt.

»Képeddel alszom el, képeddel ébredek.« Ezt a rezgő nyárfa hazugok találták ki. Ferenc József kedves magyar nótája a Vékony deszkakerítés volt.

Hogy verte hozzá a taktust a lábavall

És Rudolf trónörökös úr csak azt szeretne hallani, hogy »Édesanyám is volt nékem«... Meg aztán: »Ha én naccságos úr lehetnék«.

Bécsben járunk a vén cigánnyal, Ottó főherceg palotájában, majd már lent vagyunk Keszthelyen Festetics Tasziló hercegnél, ebben a grófi palotában, abban a mágnás kastélyban és vissza a vonat a görgényi havasok felé, arra a híres medvevadászatra, ahol ott van Vilmos császár, Rudolf trónörökös, Don Miguel braganzai herceg, Frigyes főherceg, mint Károly román király vendégei.

Az öreg cigány hét-nyolc órát muzsikál egyfolytában nagyúri vendégeinek.

Aztán fordul egyet az emlékezés kaleidoszkópja, sötétképű fiatalember ül a Hungária egyik asztalánál és revolverét maga elé dobva, követeli az öreg Berkestől, hogy azonnal

hagyja abba a magyar nótákat és húzza el az Internacionált.

Az öreg cigány látja, hogy fent ül a karzaton társaságával Kun Béla is. Elborul előtte a világ, hegedűjét a cimbalomra vágja és

kimegy a kávéházból.

A cigány titka

De jó, hogy nem hallják az öreget a mostani pesti primások! Magyar Bélát nagyon dicséri az öreg, de bizony többükről más a véleménye.

— Jó hegedűsnek kell uram lenni, meg jó muzikusnak, ez a primás-ság! — és reszketős balkarja a hegedűje, jobbában láthatatlan vonója és úgy zendít rá egymás után, reszketős öreg hangjával dudolgatva a nótákat az esteledő kávéházban. — Vér kell, meg szív kell a magyar muzsikához és a vonást

nem a kéznek, de a szívnek kell vezetni

azon a négy húron.

— Mondja, Béla bátyám, melyik a kedvenc nótája a sokezer között.

— Írásba tettem, de el nem árulom, majd a végrendeletemből megtudják,

hogya a temetésemnél melyik nótámat muzsikálják... BAKOS AKOS

TKIRPOSTATAKAREKPENZTAR

ÁRVERÉSI CSARNOK AUKCIÓ

KINIZSY UICSA 2. LONYAY UICSA 101.

Távbeszélő: 87-9-65.

LXX. Általános Aukció

Kiállítás: 1934 május 27-én és 31-én d. e. 10-1/2, május 28-án, 29-én és 30-án d. e. 10-1/2 és d. u. 4-1/2 órák között.

Árverés: 1934 június 1-től 15-éig naponta 1/4 órai kezdettel. Vasárnapokon nincs árverés.

Árverésre kerülnek: Művészeti festmények, szobrok, rajzok, porcellánok, keleti szőnyegek, művészeti és közhasználatra szánt bútorkok, ékszerek, kézimunkák, keleti-ázsiai tárgyak és könyvek.

Katalógus a helyszínen 1.20 P-ért kapható.